

A photograph of a dense forest with tall trees and sunlight streaming through the canopy, creating a hazy, golden atmosphere. The sunbeams are most prominent in the upper center of the image.

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 43. årgang Nr. 2/2009

**Markaloven vedtatt
Sverre M. Fjelstad
Grønmo**

Markaloven endelig vedtatt!

Av Steinar Saghaug

Torsdag 2. april 2009 vil for all tid være en merkedag i markasaken. De tre siste timer den dagen behandlet og vedtok Odelstinget innstillingen fra energi- og miljøkomiteen om markaloven. Jeg hadde gleden av å følge debatten fra galleriet i Stortinget sammen med gode markaverner.

Jeg låner noen ord fra innlegget til ordfører for saken, stortingsrepresentant Inga Marte Thorkildsen (SV), som oppsummerte det hele på denne måten:

«Det er med stor glede og stolthet jeg kan konstatere at etter over 70 års kamp vil endelig Marka i Oslo og omland bli vernet. 19 kommuner og fem fylker er berørt, og over 1,2 mill. innbyggere. Vi som elsker Marka, får endelig trygghet for at vårt viktigste frilufts- og rekreasjonsområde vernes i lov.»

Det er grunn til å takke Inga Marte Thorkildsen for den åpne og kloke, men faste måten hun ledet arbeidet med saken gjennom den siste «vinterstormen» som raste rundt loven under komitébehandlingen.

Det er ingen tvil om at det var det rødgrønne flertallet (Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet) på Stortinget som sikret at markaloven ble vedtatt. Men også Venstre og KrF fortjener takk for å ha bidratt konstruktivt og at de var med på det historiske vedtaket. Høyre ga sin subsidiære støtte

til loven, mens Frp stemte imot. Dermed må det være grunn til å tro at det ikke blir omkamp om markaloven.

Gjennom stortingsbehandlingen ble de helt vesentlige formål i loven sikret. Formålet er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelser og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner. Det skal samtidig tas hensyn til bærekraftig bruk til andre formål.

Frilufts- og miljøorganisasjonene har arbeidet i årtier for at Marka og markagrensa skulle bli sikret gjennom en egen lov. Men én enkeltpersons innsats for markasaken rager over alle andres, nemlig markalovens «far», Erik Sture Larre. Det hører med til historien at Erik måtte bli 95 år før han fikk oppleve at stortingsklubba ble slått i bordet for markaloven den 2. april. Vi takker og bukker for Erik Sture Larres innsats gjennom en lang menneskealder for en god sak til beste for nåværende og kommende generasjoner.

Alle friluftsorganisasjonene – også Østmarkas Venner – står nå foran nye, store oppgaver i tilknytning til hvordan markaloven skal forstås, forvaltes og håndheves. Alle våre ca. 3500 medlemmer vil fortsatt være viktige «vaktbikkjer», men foreningens styre og utvalg må «skoleres» slik at man finner fram til riktige måter å behandle markasaker på.

Lederen har ordet:

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Ansvarlig utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 37 Haugerud, 0616 Oslo
Redaktør: Helga Gunnarsdóttir 95 99 23 49
E-post: helga@ostmarkasvenner.no
Redaksjonskomité: Øyvind Pettersen og Cathrine Søberg

Forsidebilde: Morgenstemning i månedsskiftet april-mai inne i Østmarka
Foto: Sverre M. Fjellstad
Grafisk design, repro og trykking: 07 Gruppen AS Oslo
Opplag: 4 200
Frist for stoff til neste nr. er 1. august 2009

Saksordfører for Markaloven Inga Marte Thorkildsen (SV) og markalovens «far» Erik Sture Larre i munter passiar i Stortinget

Foto: Steinar Saghaug

For eksempel er det viktig å få klarlagt når markaloven kommer til anvendelse og når plan- og bygningsloven skal brukes.

Det er også viktig å avklare rollen til Fylkesmannen i Oslo og Akershus – oppgaver, arbeidsform og ressurser i tilknytning til markaloven. Markarådet skal på plass; hvem skal sitte der og hva skal de jobbe med, slik at det ikke blir et «supperåd»!

Før sommeren venter vi de nye skogbruksforskriftene til skogloven, som blir enda vik-

tigere enn tidligere fordi skogbruket som kjent ikke omfattes av markaloven.

Dette bør også være anledningen til å oppsummere over 70 års kamp for markaloven. Den historien er viktig for ettertiden og vil også kunne være et bidrag til andres kamp for sine bymarker rundt flere byer i landet vårt.

Vi ønsker hverandre lykke til med markaloven!

Styret i Østmarkas Venner 2009–2010

Leder: Steinar@Saghaug.no 91 37 22 42

Nestleder: Johan Ellingsen 64 92 80 52

Styremedlemmer:

Nina H. Skramstad 40 84 07 65

Solveig Dalene 90 12 99 85

Varamedlemmer: Christine Sunding 900 13 273

Øyvind Pettersen 22 28 44 78

Stian Dahl 45 01 81 10

Inger Tangen 41 25 66 47

Arild Rambøl 900 78 109

Sekretær og medlemsarkiv: Monica Hoel 94 64 05 84

Regnskap: Kristin Ohnstad 93 40 66 71

E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no

Minnestund på Sarabråten

mandag 8. juni 2009 kl. 19.00

**Østmarkas Venner arrangerer den årlige minnestunden
ved Milorg-bautaen på Sarabråten**

**Statsminister Jens Stoltenberg
holder dagens tale.**

SAS-Singairs synger.

Østre Aker Musikkorps spiller.

Bautaen hilses av Milorg og
Østmarkas Venner.

Foto: Bjørn Sigurdson/SMK

Turen til Sarabråten kan begynne ved Østmarksetra,
eller i Lørenskog og gå via Mariholtet,
eller ved Rustadsaga.

Hedre våre helter

Av Per Kaarmo

Det står en bauta
på Sarabråten...
vi minnes helter
på denne måten.

Du leser navn
på plate av jern...
alle fra fortid
ikke så fjern.

Det var en krig
vi vant en seier...
som gjør at du
landet ditt eier.

Men da vi feiret
vår seiersfest...
så manglet dem
vi ønsket mest.

Så vis dem heder
og vis dem ære...
de kjempet så tappert
da mange lot være.

Foto: Per Kaarmo

En bauta er ikke
et sykkelstativ...
den står der for dem
som ofret sitt liv.

Legg heller sykkelen
ned på bakken...
les alle navn
og så bøyer du nakken.

Markaloven feiret i Østmarka

Den 2. april feiret miljøvern-
minister Erik Solheim markaloven,
sammen med friluftsjorganisasjonene og
barn fra Østmarka skole

Foto: Helga Gunnarsdottir

«La de tusen blomster blomstre» på Grønmo!

Fra kreativ idédugnad til virkelighet?

Av Helga Gunnarsdóttir

Eiendoms- og byfornyelsesetaten (EBY) har igangsatt planarbeid for Grønmo som i 40 år har vært avfallsdeponi for Oslo. Deponiet skal nedlegges og arealene omdisponeres.

Forslag til planprogram ble sendt ut på høring i februar. I planprogrammet er det fire alternativer: Alternativ 0 (Ingen endring), alternativ 1 (Tilbakeføring til Marka), alternativ 2 (EBYs forslag, kombinasjon av gjenvinningsanlegg, 9-hulls golfbane og hundedressurbane) og alternativ 3 (Visjons- og miljøalternativet, basert på utvidet medvirkning).

Østmarkas Venner understreket i sin høringsuttalelse at foreningens primære standpunkt er tilbakeføring til Marka. På grunn av etterdriften (gassopsamling), setninger i grunnen og sigevannsproblematikk, innser ØV at tilbakeføring til Marka kan synes urealistisk på kort sikt. ØV sa derfor ja til å være med på idédugnad og diskutere alternativ 3 «...for å se om det i løpet av prosessen kan komme opp gode forslag til etterbruk som kan styrke friluftslivet i området. Vi støtter fullt ut at dette alternativet ikke skal inneholde en utvidelse av golfbanen. Vi ser i alternativ 3 en mulighet til å utvikle området til et variert park-/parkskogområde med ulike friluftaktiviteter til glede for flest mulig. I forbindelse med de store, planlagte boligområdene i områdene rundt Grønmo, bør Grønmo kunne bli en perle for et variert friluftsliv ».

«Charette» på Grønmo

Bakgrunnen for alternativ 3 er at Plan- og bygningsetaten (PBE) påla EBY å utrede et alternativt, visjonært planforslag som skal fokusere på kretsløpsbasert avfallshåndtering, en spennende landskapsform, samt idretts- og friluftsliv. PBE stilte videre krav om at alternativet skulle utredes via en medvirkningsprosess – en charette. Charette er en planleggingsmetode og arbeidsform der det blir forsøkt utviklet kreative og realistiske plangrep i et samspill mellom fagfolk og berørte interesseorganisasjoner, gjennom en intensiv, felles utvikling fra idé til designforslag for et byområde eller en tomt. EBY inviterte derfor til en to dagers charette som ble avsluttet med et folkemøte på Lofsrud skole den 29. april.

På folkemøtet ble det lagt fram resultatet av nærmere 12 timers sammenhengende gruppearbeid som i etterkant var bearbeidet av planleggere og tegnere. Det var tre grupper i sving som hadde fått hver sin oppgave: 1. Landskapsforming, 2. Kretsløpsbasert avfallshåndtering, informasjonsformidling, og 3. Idretts- og friluftsliv.

Cricketbane på Grønmo vakte entusiasme

Grønmo – Naturpark

I gruppen for Landskapsforming var både Oslo Elveforum, ØV og Grønmoaksjonen representert, sammen med Søndre Nordstrand bydel og arkitekter og illustratører. De presenterte et forslag med følgende elementer: Naturpark med gradvis overgang til Marka, åpne bekkedrag, styrking av tilgjengeligheten via stier og en konsentrering av gjenvinningsaktiviteten. I forslaget ligger desentralisert parkering (flere små P-plasser).

En tenker seg en naturpark med karakter av slåttemark/slettelandskap med løyper og stier på kryss og tvers og harde flater for ballspill og lek. Rundt naturparken foreslås en fukt-sone med løvtrær og våtmarksvegetasjon som en overgangssone til Marka. Mellom naturparken og resirkuleringsanlegget foreslås et aktivitetsbelte som binder sammen området. Det kan for eksempel inneholde områder for ballspill, cricket, cross-sykling og hundetrening i kombinasjon med stier, vann-

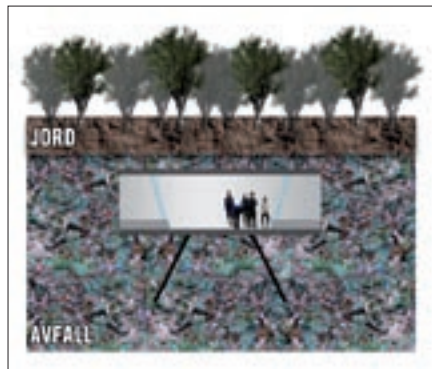
Grønmo – Naturpark. Elementer fra idéskisse ved Siri Moseng (gruppeleder) og Kaja Poulsen (illustratør)

speil og dalsøkk. Det foreslås en opplevelsestrase inne på resirkuleringsanlegget. Adkomsten skal styrkes med spesiell vekt på områdene i nord og sør, blant annet for å sikre tilgangen til Marka for nye beboere i Gjersrud/Stensrud-området.

Grønmo – Kretsløpspark

I kretsløpsgruppen var hovedfokus organisering av deler av området for gjenvinning, med et helhetlig visuelt grep og flerbruk for de tekniske anleggene. De ser for seg en gjen-

vinningsstasjon med blant annet ombruk, hvor en kan levere inn og/eller kjøpe brukbare gjenstander, besøks- og informasjonssenter, forskjellige miljøaktiviteter som energiskog, vannrensing, jordrensing, bioenergi og et lite vannkraftverk. Det mest spennende forslaget var en tunnel inn under fyllinga med glassvegger, hvor besøkende kan få et inntrykk av hva som ligger under overflaten i en søppelfylling, og et tårn med gassflamme på en høyde.

Grønmo – Kretsløpspark. Elementer fra idéskisse ved Nancy Sand (gruppeleder) og Geir Nummedal og Anders Hus Folkedal (illustratører).

Grønmo – Friluftspark

Friluft- og idrettsgruppen tok utgangspunkt i at 40 % av innbyggerne i området rundt har innvandrerbakgrunn og at Søndre Nordstrand har en befolkning som er dominert av unge. De la vekt på stier i nord-sør og øst-vest retning med muligheter for ridestier og skiløyper og et vell av aktiviteter rundt. Forslaget inneholdt blant annet en kunstfrossen skøytebane som på sommeren kan fungere som skatingplass, vannspeil, BMX-

bane, hundedressurslette, bane for ballspill og cricket.

Det mest fascinerende med alle tre innspillene er at de alle hadde felles tanker og ideer som fint lar seg kombinere til et felles forslag, hvor biter og elementer fra innspillene kan bearbeides til et spennig og helhetlig planforslag slik at Grønmo om noen år kan «bli en perle for et variert friluftsliv».

Grønmo – Friluftspark. Elementer fra idéskisse, se også side 11, ved Tone Lindheim (gruppeleder) og Jan Bernigeroth (illustrator).

Etter idédugnaden – videre prosess

Resultatene av medvirkningsprosessen skal bearbeides videre inn i Alternativ 3 av Hjeltnes Consult AS og EBY. I den videre prosessen må de redegjøre for hvilke innspill som blir tatt med i planarbeidet og hva som blir forkastet og hvorfor. Alternativ 3 (Natur-, frilufts- og kretsløpspark) er ett av fire mulige utfall av planprosessen. Planforslagene for Grønmo-området skal følge de videre fasene

i planprosessen og blir sendt ut på offentlig ettersyn høsten 2009. Det forventes et politisk vedtak i løpet av 2010.

På grunn av markaloven har Miljøverndepartementet siste ordet i saken. Derfor gjør forslagsstiller (EBY) klokt i å lytte til OOFs og Østmarkas Venners uttalelser i den videre prosessen.

Bli medlem du også!

Du som vil støtte Østmarkas Venner, bli medlem! Skriv navn og adresse her, klipp ut og send til: Østmarkas Venner, Postboks 37 Haugerud, 0616 Oslo

Navn:

Telefon:

Adresse:

Postnummer og -sted :

Kontingenten er kr 130 per år. Borettslag, bedrifter og organisasjoner kr 260 per år.

Blankett vil bli tilsendt etter innmelding.

SLÅ RING
OM
ØSTMARKA

Eller meld deg inn via: www.ostmarkasvenner.no

Årsmøte med engasjement

Av Øyvind Pettersen

I overkant av 100 medlemmer hadde funnet veien til Skullerudstua da Østmarkas Venner avholdt sitt årsmøte den 26. mars. I forbindelse med gjennomgåelsen av årsberetningen, var det særlig tre saker som opptok de fremmøtte:

Det viser seg at problemene med atkomsten til Marka i Enebakk ikke er begrenset til Ekebergdalen. Også ferdseilen over Holstad gård er blitt stengt av grunneier, slik at turgåere hindres i å komme inn i Marka.

Videre arbeides det med planer om omfattende boligbygging i Ytre Enebakk, blant annet innenfor den nåværende bebyggelsen i Vågla. Selv om planene ikke omfatter områder innenfor markagrensen, ligger de inne i Østmarka og er mye brukt av lokalbefolkningen.

Den tredje saken gjaldt medlemsbladet Nytt fra Østmarka – skal vi fortsatt produsere en papirutgave, eller holder det med en elektronisk versjon? Det fremkom tydelig

at de fleste av medlemmene setter pris på å få bladet i postkassen, og det er derfor ikke aktuelt å avvikle papirutgaven. Styret vil imidlertid vurdere om de av medlemmene som ønsker det, skal få tilsendt bladet elektronisk i stedet for papirutgaven.

Årsmøtets store overraskelse kom i forbindelse med fastsettelse av kontingent. Etter forslag fra salen ble det vedtatt med overveldende flertall – og mot styrets anbefaling – at kontingenten for 2010 skal økes til kr 150/300.

Finn Jensen (æresmedlem) og Cathrine Søberg gikk begge ut av styret, og de ble behørig takket for flott innsats. Som nye styremedlemmer ble valgt Christine Sunding og Arild Rambøl. For øvrig ble Steinar Saghaug gjenvalgt som leder for 12. år på rad.

Etter at den formelle delen av møtet var ferdig, holdt Sandbakken-vert Even Saugstad et levende og interessant kåseri om serveringsstedets historie og naturen omkring.

Aktivitetskalender Østmarkas Venner 2009

Aktivitet	Dato	Foredragsholder/ Guide	Annonseres
Minnestund på Sarabråten	8. juni	Jens Stoltenberg	Nytt fra Østmarka nr. 2 side 4
Slåttedugnad på Bøvelstad	27.-28. juni	Johan Ellingsen	Nytt fra Østmarka nr. 2 side 31
Villmarkstur for ungdom	19. september	Sverre M. Fjelstad	Nytt fra Østmarka nr. 2 side 32
Guidet tur	oktober	Lise Henriksen	Nytt fra Østmarka nr. 3
Høstmøte	november	Annonseres seinere	Nytt fra Østmarka nr. 3

Hva du går glipp av!

jeg så deg i dag igjen
i fint tempo passerte du meg
på din trimtur rundt Nøkle vann
med iPod i ørene
og øynene stivt festet
på veien foran deg
hva du går glipp av
du hører jo ikke fuglesangen
eller stillheten
og tar deg ikke tid til å stoppe opp
og beundre en vakker blomst
eller en sommerfugl
i frykt for å ødelegge rundetiden
og har ikke oppdaget
at blåbærene har begynt å modnes
og at markjordbærene står røde i veikanten
om du bare kunne trå ut av veien
sitte litt ned
kjenne på duftene i skogen
studere skyene
og tørre å være en del av det hele

Anne Marie Torgersen

*Villmarksstemning i svært kupert
terreng inne i Østmarka
Foto: Sverre M. Fjelstad*

Mitt liv i Østmarka

Møte med legenden og naturfotografen Sverre M. Fjelstad

Tekst: Cathrine Søberg

Foto: Cathrine Søberg

Naturfotografen, forfatteren og fjernsynspionéren Sverre M. Fjelstad har gledet norske TV-seere i generasjoner med orreleik og rådyr, elefanter på savannene og Ngoro-Ngoro-krateret i Øst-Afrika. Alt skildret med hans karakteristiske stemme, som vekker følelser hos de fleste. En stor del av bilde- og filmmaterialet i Fjelstads produksjon er hentet fra Østmarka, som han har som nærmeste nabo. Fortsatt har han gaupespor på eiendommen vinterstid, og alle Østmarkas dyre- og fuglearter finnes i hans nærområde. Tiur og orrfugl på leik, elg, rådyr og ikke minst beveren har blitt foreviget av ham ulike steder i Østmarka. Han er en fellesreferanse for oss alle, og vi husker intensiteten hans samtidig som han hvisket til oss seere hva som foregikk i naturens katedral. Den levende legenden er nå 78 år og har fortsatt en magisk karisma og forlokkende aura. Vi møter ham ved Østmarksetra og slår oss ned

ved Ulsrudvann for en samtale om livet hans i Østmarka og andre naturperler. Det er en gylden, vakker vårdag hvor bokfinken, grønnspetten og svarttrosten spiller bakgrunnsmusikk og hyller Moder Jord mens vi snakker om verdien og betydningen av markaloven.

Takk for markaloven

– Endelig får Marka en egen lov som vil sikre den som ressurs for hele hovedstadsområdet til friluftsliv, naturopplevelser og idrett, sier Fjelstad. – Takk til Østmarkas Venner for en fantastisk innsats i dette viktige arbeidet! I 1981 håpet vi at den markaloven som den daværende AP-regjeringen hadde fremmet, var i boks, men opplevde det forsmedelige at Willoch-regjeringen trakk den. Nå er det viktig å bruke Marka på en bærekraftig måte og forvalte skogene med vett og omtanke, fortsetter Fjelstad. – Marka må bli tatt vare

på i et evighetsperspektiv slik at naturens egen dynamikk får utfolde seg uhindret. Vi må forvalte Marka slik at den ikke mister sitt preg av uberørthet. Det siste er nemlig utrolig viktig – særlig for plante- og dyrelivet, men også for tusener av mennesker rundt om i landet som går inn for å verne uberørt natur. Vissheten om at vi i løpet av bare noen timers gange fra hovedstaden kan oppleve virkelig villmark med tilnærmet uberørt natur, er fantastisk! Dette er en kjensgjerning som ikke minst skogbruket bør merke seg. Mange av de sakene Østmarkas Venner har kjempet for i årenes løp, har dreiet seg om skammelige hogstinngrep.

Og bakom synger skogene

Vi beveger oss mot Nøkle vann for å observere beverens aktiviteter. Det var Fjelstad som tok initiativet til å opprette en ny livskraftig beverstamme i Østmarka, der beveren tidligere hadde hatt naturlig tilhold. Det var i perioden 1972-1976, da Fjelstad satt i Oslo bystyre, at han tok initiativet til å få satt ut bever i Østmarka. Beveren hadde da vært utryddet i Østmarka siden slutten av 1800-tallet, men i løpet av de siste 30 årene har den igjen spredd seg til det meste av området. Vi passerer åser og koller, daler og kløfter, vann og tjern og myrer av forskjellig slag. Ingen steder står trærne på geledd

*Sverre M. Fjelstad studerer beverens aktivitet ved Nøkle vann
Foto: Cathrine Søberg*

Nei da, Fjelstad har ikke fotografert denne «trollrota» i sumpene i Florida, men i Villdalen øst for Tonevann!

og ingen steder er topografien lik. Fjelstad hører til i denne skogen. Han har gått opp mange løyper i Østmarka – det er ikke ei løype han ikke har gått enten til fots eller med truger i sekken eller på ski innover «trikkeskinnene». Han føler særlig stor tilhørighet til Østmarka naturreservat – «Oslos siste villmark» – som han har skrevet bok om, og dessuten formidlet inntrykk fra gjennom TV- og radioreportasjer og Aftenpostens A-magasin i tillegg til å holde foredrag.

– Her finner vi den gamle naturskogen, som er rene eventyrskogen med mange slags dyr og fugler. Skogen er gammel og trolsk, egger fantasien og gjør turene innholds- og opplevelselsrike. I motsetning til kulturskogen med moderne forstdrevet skog, der alle trærne er nesten like gamle og store og av

samme slaget. I forhold til naturskogen er kulturskogen «død» og kjedelig, ensidig og monoton. Opplevelsesmangfoldet blir borte. Både fugler og insekter får vanskeligheter med å klare seg i slike skoger hvor det knapt finnes døde trær, sier Fjelstad.

– Hvordan opplever du Østmarka i forhold til Nordmarka?

– I Nordmarka er det mer plantet skog, den har ikke samme appell som det lysåpne landskapet i Østmarka. Topografien i Østmarka er mye mer interessant. I motsetning til Nordmarka hvor grana dominerer skogbildet, gjør furua landskapet mer åpent og lyst i Østmarka. Furuskogen her preger de lange åsryggene, landskapet rommer skogstjern og en mengde myrer av forskjellige slag, underfundige smådetaljer – overraskelsen

skog! Østmarka er de enkle og ujlåte menneskenes skog – den er for dem som føler samhørighet med naturen. Det er gjort for mye med landskapet i Nordmarka. Her finner du flest skogsbilveier i forhold til areal, og du kan ikke gå 500 meter før du ser eller hører en hogstmaskin eller bil, sier Fjelstad engasjert. – Her er store snauhogster og en ren labyrint av skogsbilveier. Det er en dødsynd å hogge ned virkelig gamle skoger, understreker Fjelstad.

Ellers er han opptatt av at turfolket ser seg for lite omkring. Mosjonsiveren er god, men han mener for mye er tilrettelagt i Marka. – Hvor blir det av robustheten ved å gå opp løyper, stoppe opp og se seg omkring? Hvem hører bokfinken – eller er villig til å lytte til bokfinken, spør Fjelstad seg i vår hektiske tid. Kjærligheten til naturen driver Fjelstad: – Det

handler om innstillingen til hva som har verdi og hva som er viktig å oppleve. Verdien av å være tilstede og å gå i ett med terrenget. Gleden ved det som er ekte. Materialismen har gjort oss fattigere. Marka gir oss evige verdier fordi behovet for ekte ro og avspenning blir større etter hvert som vår livsstil blir stadig mer urbanisert og teknologisk.

Vennskapet med Børli

Fjelstad hadde et nært forhold til Hans Børli. I flere perioder holdt han til i skogene i Eidskog hvor Børli bodde. I 1970-årene hadde han hellet med seg og fikk fotografert den sky, vaktsomme gaupa. Det var første gang en vill, voksen gaupe ble fotografert her i landet. Fjelstad og Børli hadde mange samtaler om motorsaga, djevelens maskin som ødelegger hørselen, skamferer skogene og skremmer dyrene. -Hva slags mennesker blir

*Skog – bare skog, så langt øyet rekker! Fra Tappenberg-traktene i hjertet av Østmarka
Foto: Sverre M. Fjelstad*

vi når vi har holdt på med dette i noen år, undrer Fjelstad.

Hans Børli leste dikt for Fjelstad og spurte ham om råd på sine tekster. Det var ikke få morgener de satt sammen og dissekerte dikt over kaffekoppen hjemme hos Børli. Like etter at NRK hadde vist den første leopard-filmen fra Tanzania, kom Børli med følgende treffende betraktning: «Hadde den karen som var her i går hatt like kvasse klør som leoparden i filmen din, hadde han ikke sklidd og brøti benet». Mannen han siktet til var TV-kjendisen Erik Bye, som hadde sklidd og brukket benet under et besøk hos Magnhild og Hans Børli. Ellers forsikret Hans at han satte umåtelig stor pris på et postkort Fjelstad hadde sendt ham fra Øst-Afrika med følgende korte tekst: « Her skulle du ha vøri Hans!» Hans Børli tok aldri turen til tropisk Afrika, han klarte seg godt med de opplevelsene han hadde i hjemlige skoger, og som dannet grunnlaget for hele hans diktning.

Her er deler av Fjelstads yndlingdikt av Hans Børli, som også speiler hans eget forhold til naturen:

HELT ENSOM BLE JEG ALDRI

Helt ensom ble jeg aldri, trass i alt
Stjernene på himmelen var mine søstre,
Vinden en gammel venn
Fra barndommens barfotsomrer
i villblomstbakkene ved Børen sjø.
Jeg levde dager i vennskap med ting
av nærhet og fred, dager
da ansiktet nede i kilden smilte
skjønt det var mitt eget.

Indianerne som læremestere

Korpås-Olsen, en eneboer som bodde i en hytte noen kilometer sørøst for Skulledustua, var læremesteren til Sverre M. Fjelstad lenge før han startet med Naturmagasinet i NRK og ga ut bøker. Fjelstad var en hyppig gjest i den bortgjemte hytta til eneboeren helt fra han var ganske liten. Han beskriver Korpås-Olsen som en liten nisse å se på, men smidig og rask som en indianer ute i skogsterrenget. – En eneboer av natur, sier Fjelstad. I sin bok «Østmarka naturreservat» skriver han: «Korpås-Olsen hadde en egen, nesten uforklarlig evne til å gå i ett med omgivelsene – flere ganger fortalte han meg om ville dyr som nesten hadde hoppet opp i fanget hans når han satt urørlig inne i skogen. Jeg gjetter på at dyrene av og til tok ham for en gammel stubbe eller en stor, grå stein der han satt med sine gamle, velbrukte vadmelsklær av grågrønn farge».

Fjelstad har levd blant samer og indianere i en årrekke og lært seg viktigheten av samhörighet med naturen og å være en del av den. Når han har vært på lange reiser i USA, Afrika og Asia har han alltid lengtet hjem til Østmarka. Fra han var barn fikk han en tilhørighet til dette området – som 17-åring gikk han fra Brannfjell til Ekeberg i Enebakk, 6–7 mil tur/retur, og styrket kontakten med Moder Jord. For ham er det å gå like naturlig som å puste. Det blir en slags meditasjon der du tar inn alle sanseinntrykk i naturen i stillhet for å kunne formidle kvalitetene videre. Etter å ha vært 17 dager i Østmarka naturreservat alene, styrkes tilhørigheten til skaperverket, og Fjelstad har ingen følelse av å være forlatt på denne jord. Fjelstad har alltid ønsket å leve et liv i ettertanke, enkelt

og med enkelthet. Dette la han spesielt merke til hos indianerne – de har lært seg livsvisdommen å ikke trekke raske konklusjoner, men å stille spørsmål. – Deres spørrende holdning lærte meg mye. Å gå seg vill er en verdifull opplevelse, da ser du omgivelsene i et annet perspektiv. Jeg bosatte meg i skogen for å leve et liv i ettertanke slik at jeg ikke i min dødstime skal oppdage at jeg aldri skulle ha levd. Stillheten har lært meg mye – det handler om å finne den nødvendige balansen i livet, filosoferer Fjelstad.

– Naturen er min læremester som har lært meg stillhet, takknemlighet og raushet, fortsetter han. – Stillheten skjerper sansene våre slik at alle inntrykkene vi får fra naturen rundt oss virker sterkere. Dermed får både skogsusett og fuglesangen større betydning for utbyttet av skogsturen, – sammen med alle de andre naturlydene gir det oss en følelse av tilhørighet – vi føler oss rett og slett hjemme i naturen. Og når kveldssola gir naturen en dyp farge, og usett fra gammelskogen lyder som musikk med sordin og brisen rusker i tretoppene – ja, da er du for alltid fanget inn av Østmarkas mystikk!

– *Hvilke hemmeligheter rommer Østmarka?*

– Det er det mystiske, det uoppdagede som Østmarka rommer. Du finner det i det underfundige, i smådetaljene – et tjern, mosen, overraskelsens skog. Inne i skogen er det det mystiske, det hemmelighetsfulle som råder. Her kommer dyrene inn. Uglå kjenner natta, når vi går rundt og snubler i mørke flyr den rundt med den største letthet. Hva den ser! Uglene har så mye utforsket ved seg, som for eksempel hvor de hekker. Beveren holder også på mange hemme-

ligheter. Den er et nattens dyr som tiltaler meg ved sin mystikk. Dens ingeniørkunst og landskapspleie er unik.

– *Hva forbinder du med Østmarkas sjel?*

– De dypere sammenhengene med de som har levd her tidligere representerer noe av det opprinnelige. En av onklene mine ble født på Gullsmeden, og farmoren min ble født på Dølerud. Leter du godt nok vil du nok finne rester etter steinaldermennesket her i Østmarka. Det skaper denne auraen av Østmarkas mystikk. Se for deg menneskene som levde her, for eksempel bronsealderfolket på Ekeberg som dro inn her på jaktutflukter for 3000 år tilbake.

Fjelstad har lenge hatt arkeologiske interesser, og tidlig i ungdommen gjorde han oppsiktsvekkende funn av jordbruksristninger fra bronsealderen på Ekebergplatået i Oslo.

Han mener også det er mulig å finne rester etter steinalderfolket som levde for 5000–6000 år siden. – Arkeologen Anders Hagen og jeg har lett etter spor, men ikke funnet noe foreløpig, forteller Fjelstad.

– *Hvor er favorittstedet ditt i Østmarka?*

– Jeg har flere favorittsteder. Et av dem er ved Myrsetersvarttjern inne i Oslos siste villmark. I disse reservattraktene er naturen minst berørt av menneskelige inngrep. Her er et mangfold av trær, dyr og vekster. Her finner du gamle, flotte trekjemper, ikke minst ospa som er det viktigste treet i økologisk sammenheng. Den gamle naturskogen her er selveste eventyrskogen.

*Myrsetersvarttjern
i Østmarka naturreservat
Foto: Sverre M. Fjelstad*

Tiurleiken – Østmarkas vakreste eventyr

Tekst og foto: Sverre M. Fjelstad

At tiurleiken er vårens vakreste eventyr – er kanskje en drøy påstand... men jeg våger den likevel, for jeg vet at jeg har mange østmarkaverner med meg når jeg lovpriser den vårlige hendelsen. Har du ligget en april- eller mainatt på leik, vil du minnes opplevelsen så lenge du lever. Og du vil kanskje tenke: dette skal jeg oppleve på ny en annen vår!

For noen år siden tok jeg opp en film av en tiurleik i Østmarka. Etter at filmen ble vist i NRK-fjernsynet, fikk jeg (som vanlig!) mange brev fra naturinteresserte seere. Ikke alle brevene var like positive. Noen var skrevet av folk – bl.a. skogeiere – som mente at filmen var en indirekte oppfordring til seerne om å dra til skogs og oppleve de store hønssefuglenes vårleik. I så fall ville filmen bidra til forstyrrelser på leikene...

Selvsagt var og er det en viss brodd av sannhet i kritikken. «Hvis tusener av Oslofolk legger seg til på – eller like ved – leikeplassene, kan resultatet bli at fuglene ikke lykkes i å forplante seg». For storfuglen er utrolig sky og vår. Oppdager den noe mistenkelig – for eksempel at mennesker holder til kloss inn på den – flyr den kjapt sin vei og viser seg kanskje ikke mer på leiken den morgenen. Hvis dette skjer morgen etter morgen i høneuka, når røyene oppsøker leiken for å pare seg, kan det gå ut over storfuglbestanden rent lokalt. (I Østmarka er høneuka gjerne i første uke av mai.)

Men jeg tror at de fleste naturinteresserte drar på leik uansett om de blir oppfordret til det eller ei. Og i så fall kan det være greit med noen gode råd når det gjelder fremgangsmåter og oppførsel. Ellers er jeg overbevist om at de fleste markaverner har gode hensikter og ikke vil forstyrre eller skade fuglen.

Når folk forteller at de har vært på «leik», mener de oftere orreleik enn tiurleik. For også tiurens mindre slektning orrfuglen har paringsleik om våren. Og også orreleiken er høyst severdig. Dessuten høres den ganske langt i skogen. I tidlige vårmorgener kan orrebuldret ligge som en dur over myrer og vann. Derfor er det mulig å finne orreleikene ved å gå etter lyden! Men pass deg vel så du ikke skremmer hanene når du er like innpå en leik. Vent heller til litt utpå dagen før du går fram og undersøker spillplassene. Med et tynt snølag på myra ser du gjerne tusener av spor etter orreføtter, slepespor etter vinger og halvmåneformet orrelort.

Har du ikke hellet med deg når du går på leiting etter en orreleik, får du ta fram østmarkakartet og granske stedsnavnene på det. Myrer og moser som ender på -leik, er nesten alltid orreleiker. Riktig gamle kart kan ha stavelsen -lek.

I motsetning til tiurleiken, som gjerne ligger i forholdsvis tett skog, ligger orreleiken som regel på åpne steder, for eksempel snø- og islagte myrer og tjern. Derfor kan du ofte

Bruker du en god kamuflasje, kan du få tiuren på helt kloss hold når den spiller. Her har Fjelstad fotografert den i mai under gryspillet på en leik i Østmarka

oppholde deg ganske langt fra leikens sentrum – hvor spillet er mest intenst – og likevel få gode nærobservasjoner – gjennom kikkerten.

Men uansett om du oppholder deg langt unna eller kloss innpå en leikeplass, så bruk kamuflasje! Det gjelder såvel orreleik som tiurleik. I gamle dager brukte naturinteresserte nesten alltid granbarhytter når de ville oppleve tiur- og orrespillet. Var hyttene tettet til med for eksempel sekkestrie på innsiden, holdt de gjerne mål. Uten «tettingsmiddel» var de lite hensiktsmessige; fuglenes skarpe syn registrerte raske bevegelser innenfor grankvistene. Så bruk heller et lite telt – eller legg en mørk duk eller presenning over et reisverk av stokker. Kamuflasjen bør i alle fall ikke dominere

i landskapet – selv om fuglene som oftest bare oppfatter den som en ny stor «stein» i landskapet. Et annet godt råd: Bruk ikke lykt inne i kamuflasjen i grålysningen!

Selv om de orreleikene som fortsatt er i bruk i Østmarka er blitt færre de siste tiårene, er de mange i forhold til tiurleikene. Raseringen av gammelskogen i store deler av Marka får ta skylden; storfuglen krever simpelthen gammel – og helst opprinnelig – skog. I og med at slik skog er blitt sjelden – særlig i utkanten av Marka – kan vi ikke regne med at storfuglbestanden skal gjøre merkbare oppsving i disse traktene i nærmeste framtid.

I samtale med en ansatt i Friluftsetaten i Oslo kommune for en tid tilbake, innrømmet han

Her bygger far og sønn «spellhytte» på en orreleik i Marka. Helt til sist ble hytta dekket til med gran- og furubar

at skogbruket har rasert en lang rekke gamle tiurleiker i Østmarka. En viss unnskyldning får det være at man ikke var klar over alle leikeplassenes nøyaktige beliggenhet før hog-

stingrepene. I framtiden bør det ikke være noen tvil om hvor disse plassene finnes, for gamle tiurleiker vil alltid ha høy vernestatus!

Badeplassen ved Lutvann

Lutvann, er stedet for samling og glede.
Tenk no' så skjønt som ved stranden der nede.
Ender som svømmer og måker som vader.

Husmødre trives mens småbarna bader.

Ja, dette stedet er riktig en perle,
for turfolk og fugler – ja, selv en linerle.

Bananskall, matpapir, poser og annen skitt,
hører til det, som vi helst vil bli kvitt.

Men hiv det da ikke i skogens natur!

For disse som gjør det, kan gjøre en sur.

Hiv grillen i nærmeste søppelkasse,
og ikke i sjøen, der barna skal vasse.

Så vern om naturen, og ha det i minne,
at, ta med deg søpla der den lar seg finne!

Thore Haukner

På tur i Østmarka

Eriksvann og opp til Sør-Elvåga

Tekst og foto: Nils P. Øxseth

Vi er i utgangspunktet en venneflokk som liker å gå på tur. Østmarka er flittig brukt, og vi har mange gode minner herfra. På denne turen er vi en 7–8 stykker, samt et par bikkjer, som går fra Sandbakken. De fleste av oss har aldri vært inne i denne delen av Østmarka før, så dette blir et nytt bekjentskap. Nå skal det også sies at vi er nøye med å gå på nye steder. Noe av målet er nettopp å ikke gå om igjen de samme turene, men

enkelte ganger krysser man kjente stier. Vi gjør det slik for å utforske nye områder og bli kjent med alt det Marka har å by på.

Som sagt, så er utgangspunktet for denne turen lagt til Sandbakken. Vi parkerer bilene på parkeringsplassen og går opp. Her stopper vi for en liten prat, men haster fort videre. Vi går på en slags kjerrevei innover mot Tømmerholtjern, den er i hvert fall blåmerka.

Mot Sandbakken

Plutselig står det et blått skilt på en trestamme. På skiltet er det en hvit pil som peker oppover til venstre. Det står ikke noe nærmere forklaring på retningen, men noen av oss har gått her før og vet at den blåmerka traseen fortsetter i pilens retning. Vi tar av oppover og kommer på baksiden av Tømmerholtjern. Egentlig kunne vi ha fortsatt stien uten å ta av, helt frem til Tømmerholtjern og gått rundt. Det er vel omtrent like langt uansett hvilken vei en velger. Det viktigste er å gå på høyre side av Griseputten.

For oss vanlige turgåere er det vanskelig å forstå hvor de forskjellige «rare» navnene kommer fra. De er sikkert historisk begrunnet, men likevel.

Vi går rundt Nygårdsåsen og er da straks ved Eriksvann. Fra Nygårdsåsen og ned er det en ganske bratt kneik vi må forsere. Denne gangen gikk det bra uten noen store uhell. Nede i dumpa krysser vi også plankeveien som går gjennom hele Østmarka. Plankeveien har en interessant historie. Her ved enden av Eriksvann er det en rasteplass hvor vi setter oss ned litt for å få påfyll av drikke. Væskebalansen er viktig. Vi setter oss ned en stund, og koser litt med bikkjene.

Langs høyre side av Eriksvann er det en god sti å gå på. Det er ganske bratt opp på vår side, men det er ingen problemer med å gå langs vannkanten. Vi får fin utsikt over Eriksvann og vi passerer flere idylliske steder langs vannet. Her hadde det vært fint å ha med fiskestanga. Ryktene går om at det er en del fin ørret i Eriksvann, men den er ikke lett å få. Det er flere fine plasser å stå langs kanten her, men det får vente til en annen gang.

Snart forlater vi Eriksvann og følger elva mellom Eriksvann og Sør-Elvåga nordover. Et sted er det laget en solid klopp over den lille elva. Vi sender noen gode tanker til de som holder stiene i orden og lager disse kloppene. Det er et godt stykke arbeid, og vi ser at uten deres innsats, vil turene gjennom Marka kunne bli mer utfordrende.

Vi kommer over flere beverhytter og må undersøke dette litt. Her har jammen beveren bygget en stor demning. Dette er solid ingeniørkunst. Alle som er med må bort og kikke på byggverket. Han er nok ikke helt ferdig enda, da det renner forholdsvis mye vann gjennom demningen. Demningen er nok en 7–8 meter lang. Vi ser tegnene etter beveren over et ganske stort område, store trær er veltet og gnagd på.

Vi går videre og kommer forbi Søndre og etter hvert Nordre Svanevoss. Snart er vi ved enden av Sør-Elvåga, men det er enda

Beverdemning

et par kilometer igjen før vi kan snu nesa sørover. Rester etter en husmannsplass dukker opp, og det er Sør-Skytten. Dette er en gammel husmannsplass fra 1700-tallet og som antakelig lå under Losby gods. Rundt 1930 ble det drevet en stor dampsg her. Det er forresten flere steder i Marka hvor man drev slike sager. Ser du deg rundt her, vil du også finne rester etter den gamle dampkjelen som ble benyttet på denne saga. Vi syntes det var ganske spesielt og artig å se dampkjelen. Litt senere går vi forbi Losbydalen. I forhold til hvor Losby gods ligger, synes vi det er litt rart at denne dalen har fått dette navnet. Vi hadde trodd at Losbydalen lå mye nærmere godset. Stien fortsetter oppover en høyde og

etter hvert kommer vi til noen myrer som blir kalt Purkemyrene. Navnet skjemmer ingen, tenker vi, men hvor kommer det fra? Hvis navnet har en naturlig opprinnelse, så må det ha vært noen purker her, eller hur? Nei, vi tenker ikke mer på det, men det er et artig navn.

Videre kommer vi til Skytten og Skyttenbrua. Skyttenbrua er en bru som går over den smale vannpassasjen mellom Sør- og Nord-Elvåga. Dette er ei solid bru, og vi antar at det går skiløype over den om vinteren. Turfølget begynner etter hvert å mase om spisepause, og vi ser etter en plass hvor vi kan tenne opp bål. Elvågavassdraget er vannreservoar for

Passasjen mellom Sør- og Nord-Elvåga

Oslo og derfor er det ikke lov å tenne bål i nærheten - ikke nærmere enn 100 meter står det på et skilt i vannkanten. Hva gjør vi nå? Vi fortsetter litt til og ser etter egnet plass. Stien går faktisk nordover et stykke til og vi runder et nes hvor det står Petersbråten på kartet. Det tyder på at det lå en husmannsplass her også. Vi svinger sørover igjen og følger en sti som går over Sotåsen og ned til Smørhullet. Her går vi til høyre og oppover igjen til Langvann.

Ved Langvann finner vi en utmerket plass hvor vi gjør opp bål og tar frem nistene, samt pølser som vi varmer på bålet. En av oss er så sulten at han begynner med tørre brødskiver og bananer. Jeg tar hintet om at vi nok gikk litt langt før vi tok en velfortjent pause, men jeg regner jo med at folket spiser frokost før de går ut på tur. Etter hvert blir pølsene varme og kaffe og te servert. Noen har med en sjokoladeplate også, og den får ben å gå. Vi sitter her en lang stund og nyter stillheten inntil vi hører skråll og latter fra noen

andre som også er på disse trakter. Stillheten har ikke vært helt trykkende, da, – vi har også hatt noen gode samtaler rund bålet. En og annen historie ble nok også servert, men slike er vanskelig å huske i ettertid.

Men alle historier har sin ende, og det har turer også, dessverre. Vi går nedover til Smørhullet igjen og videre til Klokkerud. Det er faktisk et godt stykke ned dit, men det er utmerkede stier å gå på. Før vi kommer ned til Klokkerud, krysser vi under en kraftledning. Her har kraftselskapet hugget trær langs linja og store trær ligger strødd rundt omkring. Vi synes at dette ikke er noe pent og heller ikke noe fornuftig bruk av trevirke. Det ligger bare her og råtner. Det koster nok noen kroner, men det kunne likevel være en løsning å dra frem trevirket og bruke det til ved, om ikke annet. Vel, fra Klokkerud følger vi bare skogsbilveien ned til parkeringa ved Sandbakken. Dette har vært en flott tur, og det er faktisk en som det går an å gå om igjen.

Mot Klokkerud

Gjetere til Bøvelstad søkes!

Foto: Helga Gunnarsdottir

Østmarkas Venner, i samarbeid med DNT, organiserer beiting med sau på Bøvelstad ved Støttumfjorden, i nordenden av Børtervann. Vi tar sikte på ca. én måned med beiting. Av hensyn til sikkerheten for dyra, ønsker vi å ha oppsyn med sauene i den tida de er der inne. Vi må sikre oss at hverken løshunder eller gaupa forsyner seg av dyrene vi leier fra Enebakk. Jobben vil bestå i å etterse gjerdet daglig, påse at alle sauene er innenfor gjerdet og at de får ferskt vann. Jobben kan fint kombineres med turer i skogen på dagtid.

Vi er på jakt etter ihuga friluftsfolk som kan tenke seg å bo noen dager (jo lenger, jo bedre) på Bøvelstad i juni. Bøvelstad ligger ca. 2 timers gange fra Nedresaga i Rausjø eller 1/2 time med robåt fra Tangen i Rausjø. Innkvartering skjer i hovedhuset på småbruket, og du må ha med mat, drikke og sovepose. Det er propanapparat og komplett med gryter og dekketøy. Det er dårlig mobildekning der inne og det er ikke strøm. Vi kan dessverre ikke gi noen godtgjørelse for jobben.

Er du interessert, ta snarest kontakt med Johan på e-post: jgelling@online.no eller på tlf. 90 92 15 68. Oppgi tidsrommet du kan tenke deg å bo der inne, helst minst tre dager.

Slåttetreff – bli kjent med Bøvelstad

Helgen 27.–28. juni arrangerer Østmarkas Venner igjen slåttetreff på Bøvelstad.

Treffet begynner lørdag 27. kl. 12:00 og det serveres slåttegrøt kl. 15:00. Vi organiserer grilling på kvelden. Det er 1,5–2 timers gange fra Nedresaga i Rausjø. Vi anbefaler parkering på Bysetermosan og sykkel videre inn til Nedresaga. Alternativt kan du gå om Vangen og Tonevann, det tar ca. 2 1/2 time.

Vi har flere ljåer, og det vil bli gitt litt instruksjon i slåtteknikk og hesjing for de uøvde. Bortsett fra slåttegrøten, må du ha med egen mat og drikke til hele helgen. Ta med sovepose, kopp, bestikk og skikkelige turklær. Egenandel kr 250 per person.

Søndag blir det guidet tur i reservatet med Lise Henriksen som guide.

Påmelding (maks 20 personer) **innen 15. juni til:**
Wenche Fuglstad, (wenche.fuglstad@chello.no) eller
Anne Katrine Halvorsen (an-k-ha@online.no) eller
mob. **975 43 613 / 909 71 506**

Foto: Lise Henriksen

B

NORGE

P.P.

DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE

Returadresse: Østmarkas Venner, Postboks 37 Haugerud, 0616 Oslo

Østmarkas Venner inviterer barn og ungdom (ca. 10–15 år) på tur

Svartoren rundt med Sverre M. Fjelstad

Når og hvordan:

Lørdag 19. september kl. 11.00, med oppmøte på Bysetermosan og retur til samme sted kl 15. Ta med niste og turklær som er tilpasset været.

Programmet for turen:

Vi går fra Bysetermosan til Skjelbreia hvor vi tar en rast. Derfra er veien kort til nordenden av Svartoren hvor det er bål plass. Ferden videre går langs Svartoren som vi krysser ved hjelp av en treflåte. Underveis på turen blir det mange stopp og Fjelstad vil fortelle om dyr, fugler og naturen i Østmarka. Turen er på ca. 7 km.

Påmelding, inkludert navn, alder og medlemsnummer, til Nina Skramstad på mobil 408 40 765 eller i e-post nina.skramstad@getmail.no innen 1. september.

Turen er forbeholdt våre unge medlemmer, samt barn og barnebarn av medlemmer.

*Svartoren i september
Foto: Sverre M. Fjelstad*

Vi håper på stor interesse, de første 15 til «mølla» får være med!